

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

A Társadalomkutató Központ 2006-ra a következő főbb célokat tűzte ki:

- A stratégiai kutatási programok koordinálása, az eredmények publikálása, tudományos konferenciák rendezése, e programok között kiemelt a Balkán-kutatás elindítása.
- Akadémia-történelmi adatbázisok feltöltése.
- A Magyar Tudománytár c. könyvsorozat munkálatainak folytatása.
- A vári akadémiai épülettömb üzemeltetése és felújítási munkálatainak végzése.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és működési eredmények

II.1. Kutatási programok

II.1.1. Balkán-program

A Társadalomkutató Központ is csatlakozott ahhoz a konzorciumhoz, amely a Balkán-kutatások virtuális központját alakította meg, s amelyben a Központ igazgatói tudományos tanácsadó szerepet töltenek be. A kutatási feladatban több akadémiai és egyéb intézet (MTA Jogtudományi Intézete, MTA RKK, MTA Néprajzi Kutatóintézete, MTA Történettudományi Intézete, Európa Intézet, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Vízgazdálkodási Kutatócsoportja) vesz részt, finanszírozásához az MTA–MEH együttműködésből nyertünk támogatást. A program alap gondolata az, hogy a Duna-menti régió, mint a térséget meghatározó természeti egység, fejlesztési programja nem tagolódhat szét államnemzeti érdekek szerint. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy a gazdasági fejlesztés, a tőkebefektetések racionalitása erősebbnek bizonyulhat-e, mint a partikuláris társadalmi és politikai érdekek.

2006-ban két nagy területtel foglalkoztunk: az egyik a dunai együttműködés természeti és politikai tényezők által meghatározott gazdasági lehetőségei és korlátai, különös tekintettel a mezőgazdaságra. A másik nagy témakör a térség biztonságpolitikai helyzete, a stabilizáló és destabilizáló tényezők számbavétele. Mindezen kívül lehetőséget kívántunk teremteni arra, hogy egyes Balkán-kutató műhelyek széles kutatói körnek mutathassák be tevékenységüket. Az eddigi kutatási eredmények konferenciákon, valamint nyomtatott és elektronikus kiadványokban kaptak nyilvánosságot (ezek részletezését lásd a tematikus helyen).

A kutatási program részeként az MTA Jogtudományi Intézetével közösen megjelentettük a *Dayton, 10 év után* című tematikus kötetet. Ebben a balkáni politikai-jogi rendezés egyik legfontosabb eseményét, a daytoni egyezmény előzményeit vizsgáljuk és tízéves mérlegét vonjuk meg.

2006 júniusában elindult a www.balkancenter.hu című honlap, ahol folyamatosan közzé tesszük kutatásaink eredményeit. A honlap *Elemzések* menüpontja alatt publikálja a tematikus konferenciákon elhangzott előadások szerkesztett változatát. Hozzáférhető továbbá az előadások ppt (power point) változata is, amelyekben az élő előadások főbb megállapításai, valamint ábrák, grafikonok, diagramok, statisztikai táblázatok találhatóak.

A program vezetője Glatz Ferenc, aki az Európa-történeti Munkacsoportra, valamint Antal Andrea és Orosz László tudományos besorolású munkatársakra támaszkodik a kutatásban, ill. -szervezésben.

II.1.2. Párbeszéd a vidékért

A Társadalomkutató Központ munkájának központjában a tudományszervezői feladat áll, amelynek révén különböző tudományos műhelyek közös programjait megszervezi. 2006-ban folytattuk a 2005-ben megkezdett, országos hatósugarú projektet, amit „Párbeszéd a vidékért” néven vált közismertté. A Programtanács elnöke és több tagja folytatták a vidéki fórumokat, egyeztetéseket tartottunk a Párbeszéd a vidékért mozgalom továbbvitelének lehetséges módozatairól: 2006 nyarán – az MTA hozzájárulásával – a Fővárosi Bíróság bejegyezte mint egyesületet.

II.1.3. Magyarország tájainak növényzete és állatvilága

E program keretében Fekete Gábor akadémikus és Varga Zoltán akadémiai doktor vezetésével, több mint húsz kutatót mozgató, többéves kutatás folyt, részben a stratégiai, részben az 5/047/2001. sz. NKFP kutatási program keretében. Hazánk növény- és állatvilágának korszerű rendszerezésével elkészítettek egy, az életföldrajz hagyományaira, illetve modern irányzataira egyaránt támaszkodó, a történeti-evolúciós szemléletet sem nélkülöző Kárpát-medencei alapvetést, amely földrajzi keretekben, tájaink szerint – Alföld, Kisalföld, Észak-magyarországi-középhegység, Dunántúli-középhegység, Nyugat-magyarországi peremvidék, Dél-Dunántúl – vizsgálja a vegetációt és az állatvilágot. A kutatás több újdonsággal is szolgál. Az alaphelyzet és a tájtörténet rögzítése mellett rendszerezték az egyes tájak természettörténeti ritkaságait, a növényzetet természetközeli állapotában, a jellemző állatfajokat, az ember tájformáló tevékenységét, a vegetáció átalakulását. Az átalakulási folyamatok – elsősorban a gyakori tájhasználat-változás és a globális klímaváltozás – okán prognózist is készítettek a természetes növényzet várható jövőjéről. Ez az alkalmazott kutatási program a hazai geobotanika adóssága volt, a Társadalomkutató Központ e munka megjelenítésével járult hozzá ezen adósság törlesztéséhez. A 60 szerzői íves nagymonográfia kiadását az MTA Biológiai Osztálya, a Dr. Zólyominé Barna Piroska Alapítvány, továbbá az Európai Unió és a Magyar Köztársaság Kormánya támogatásával, a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv keretében valósítottuk meg.

II.1.4. A magyar kultúra esélyei

A kultúra és az életmód vizsgálatát Vitányi Iván vezetésével egy munkacsoport (többek között Bánáti Ferenc, Csejtej Mária, Falussy Béla és Hunyadi Zsuzsa, az MTA Szociológiai Kutatóintézete, az MTA Politikai Tudományok Intézete, KSH stb. több munkatársának közreműködésével) 1968-ra (!) visszanyúlóan folytatta. A kutatás 2000-től *Az életmód, az életvitel, a kultúra és a tudat átalakulása* című, az MTA Társadalomkutató Központban koordinált stratégiai kutatási program keretében újrakezdődött, majd a Széchenyi-terv keretében folytatódott egy átfogó kutatási program részeként, amelynek házigazdája az MTA Politikatudományi Intézete volt. A kutatás a kultúra hazai helyzetével és szerepével, illetve a kultúra és a társadalom összefüggésével foglalkozott, hangsúlyozottan a társadalom oldaláról szemlélve és kitekintéssel Európára, illetve a világra. Külön és történetiségében is vizsgálták a gazdasági-társadalmi és a kulturális fejlődés egymáshoz való viszonyát. Megállapították, hogy a kilencvenes években be kellett volna következnie egy kulturális kitörésnek, de az elmaradt, elsodorta a rendszerváltás. A kutatási eredményeket 2006-ban publikáltuk.

II.1.5. Rendszerváltás Magyarországon-program

A 2005-ben hivatalosan lezárt, a magyarországi rendszerváltozást kutató NKFP-projektből több évre áthúzódó feladat eredt: a kutatási eredmények közreadása. 2006-ban megjelentettük Kulcsár Kálmán: *Az új politikai rendszer és a magyar valóság*, valamint Bakács András–Novák Tamás–Somai Miklós–Túry Gábor: *Rendszerváltás a gazdaságban*. című, az MTA Világgazdasági Kutatóintézetével közösen készített munkáját. Megjelenésre vár a jogrendszert, a vidéki szokáskultúrát, a gazdasági folyamatokat és a gazdasági jogot tárgyaló köteteket. A konzorciumi munkát elsősorban a közös tanulmányok, illetve a közös könyvsorozat megjelentetésében értékelhetjük pozitívan.

II.1.6. Stratégiai kutatások

Míg 2005-ben tizenöt, 2006-ban – az anyagi lehetőségek radikális beszűkülése miatt – már csak kilenc stratégiai kutatási program futott:

A magyarországi gazdasági átalakulás társadalmi hatásai c. projekthez illeszkedve

1. Munkaerő-gazdálkodás (Programvezető: Koltay Jenő) (2007-re áthúzódó program)

2. Politikai intézményrendszer (1998–2002) (Programvezető: Kulcsár Kálmán) (2007-ra áthúzódó program).

A modernizáció lehetséges ágazati stratégiai és alternatívái c. projekthez illeszkedve:

3. Épített jövőnk (Programvezető: Finta József) (2007-re áthúzódó program)

4. A vegyipar stratégiai kérdései (Programvezető: Szépvölgyi János) (2006-ra áthúzódó program)

5. Biomassza gazdaságtani kutatások (Programvezető: Ligetvári Ferenc)

A magyarságkép... témakörhöz illeszkedve:

6. A mezőgazdaság privatizációja Erdélyben (Programvezető: Sófalvi László) (2007-re áthúzódó program)

7. Balkán (Programvezető: Glatz Ferenc) (több évre tervezett program) (bővebben lásd a II.1.1. pontban)

8. Rendszerváltozás Magyarországon és a nagyvilág (Programvezető: Gecsényi Lajos) (2007-re áthúzódó program)

9. *Történelmi belvárosok*. (Programvezető: Enyedi György). (2007-re áthúzódó program).

10. Megkezdtük a *Magyar örökség* c. program alapozását.

II.1.7. Egyéb kutatások

A Társadalomkutató Központ előbb vázolt, több intézetet érintő kutatási programjai mellett a Központ mindösszesen nyolc tudományos besorolású munkatársai is folytat csoportban vagy egyénileg kutatómunkát, ami csupán kiegészíti, de nem határozza meg a Központ valamilyen közreműködésével folyó, az előbbieken ismertetett kutatásokat. A Központ kutató- és munkacsoportjai 2006-ig: Európa-történelmi Munkacsoport, Tudománytár, Népesedéstudományi Kutatócsoport, Stratégiai Tanulmányok Programirodája.

II.1.7.1. Az Európatörténelmi-kutatásokkal összefüggő rendezvényeink kiegészülnek a magyarországi Európa-történelmi kutatások koordinálásával, a nemzetközi együttműködések kiépítésével, valamint az Európa-történelmi tanulmányok írásával. A munkacsoport koordinálja a 2005 második felében elindult Balkán-kutatások programot.

II.1.7.2. 2006-tól a Népesedéstudományi Kutatócsoport működésére nem kaptunk fedezetet, a csoport két tagja 2007-től a Corvinus Egyetemre telepített akadémiai kutatócsoportban dolgozhat tovább. OTKA-pályázat terhére egy kolléga maradt állományunkban. A munkajogi helyzetétől függetlenül a korábban megkezdett munkák lezárása áthúzódik 2007-re. 2006-ban a következő – OTKA által támogatott – népesedéstudományi kutatást folyt: 1) A termékenység és a társadalmi státus közötti kapcsolat

a rendszerváltozás után Magyarországon különös tekintettel a jövedelemre, az iskolai végzettségre, a lakóhelyre és annak fejlettségére. 2) Hátrányos helyzetű kistérségek népesedési viszonyai, különös tekintettel egyes etnikai különbségek vizsgálatára.

Többéves munkával 2006-ban elkészült, (de zárása csak 2007-ben várható) a Közép-Magyarország régió demográfiai atlasza, amely a térinformatika módszereit alkalmazó sajátos album, benne az ezredforduló, illetve a 21. század első éveinek demográfia adatsoraiból készített, több mint négyszáz ábrával, táblázattal. Az adatsorok a 2001. évi népszámlálásból származnak; ezek egy eszmei időpontban rögzítik a népesség állapotát és azokat a viszonyokat, amelyek között az emberek akkor éltek.

II.1.7.3. A Tudománytár munkacsoporton folytatta a 2004-ben megkezdett akadémiatörténeti számítógépes és adatbázis kiépítését. A munkacsoport egyik tagja, Horváth Zsolt, 2006-ban befejezte és publikálta a Műegyetem 1956–1957-es történetét feldolgozó, többéves kutatásait. Kozák Péter e munka eredményeként jelentett meg egy tudományos-népszerűsítő monográfiát az ünnepkörökről, nevekről és hagyományokról.

II.1.7.4. Néhány munkatársunk környezetvédelemmel, valamint a táplálkozás és a fogyasztási szokásokkal összefüggő kérdésekkel foglalkozik. Harkai Attila fiatal kutatóként a fény környezetszennyezését vizsgálta, eredményei a Budapesti Dísz- és Közvilágítási Kft érdeklődését is felkeltették. Bóday Ádám kollégánk többedmagával kifejlesztett egy berendezést PVC alapanyagú és magas PVC tartalmú műanyag hulladékok degradációjához, illetve a kinyert HCl-lel poliuretán hab savas hidrolíziséhez. Az eljárást 2006. februárban a Szabadalmi Hivatal mintaoltalomként bejegyezte (ennek – munkajogi vonzata miatt – 10%-ban a Központ a tulajdonosa). A szabadalmi mintaoltalom nemzetközi bejegyeztetése folyamatban van, amit a kutatás-fejlesztést a 2003. évi XC. innovációs törvény alapján támogató Nestlé Hungaria Kft. finanszíroz.

II.2. A központ szervezésében tartott rendezvények

A Központ az akadémiai intézethálózaton belül továbbra is az egyetlen olyan fórum, amelynek egyik alapfeladata, hogy a társadalomtudományok és a természettudományok művelőit – inter- és multidiszciplináris rendezvények, kutatási programok révén – különböző tudományos problémák közös vizsgálatára, elemzésére kérje fel. Konferenciáinkra általában mezőgazdasági és ipari szervezeteket, valamint szakminisztériumi tisztviselőket is meghívunk. A Központ 2006-ban az alábbi főbb rendezvények szervezője volt:

II.2.1. Tudományos rendezvények

2006. február 28.: *Kitelepítések és más népmozgások Közép-Kelet-Európában 1939–1950.* Az MTA Történettudományi Intézete konferenciájának szervezésében és rendezésében közreműködött Antal Andrea tudományos munkatársunk.

2006. március 21.: *Délkelet-európai éghajlatváltozások hatásai*

Glatz Ferenc megnyitóját Czelnai Rudolf akadémikus bevezető előadása követte, amely átfogó képet adott a Balkán-térség klímájáról. Zágoni Miklós előadásában a mediterrán térség 2010-es években várható éghajlatát prognosztizálta. Mika János (OMSZ): Délkelet-Európa éghajlati sajátosságait és változási tendenciáit elemezte, különös tekintettel Bulgária és Románia klímájára. Bálint Gábor (VITUKI) *A vízjárás változékonysága az Al-Duna térségében* címmel tartott előadása utalt rá, hogy a vizsgált térségben jellemző heves árhullámok vizsgálata és az azokból levonható tapasztalatok számottevő, hasznosítható ismereteket tartalmaznak a magyarországi viszonyok vizsgálata során is.

A konferencián „Az aktuális Balkán” blokk előadója, Tabajdi Csaba EP képviselő *A Nyugat-Balkán és az Európai Unió ma* címmel tartott előadást, amelyben naprakész információkat adott az EU rövid és középtávú Balkán stratégiájáról, Magyarországot a térséggel kapcsolatban leginkább foglalkoztató kérdésekről.

Bemutatkozott továbbá a Magyar Természettudományi Múzeum a Balkán flóráját, faunáját kutató csoportja, Barina Zoltán vezetésével. Előadásában felvázolta a Magyar Természettudományi Múzeum Balkán-kutatásban játszott, a 18. századra visszanyúló szerepét.

2006. április 20. Az MTA Néprajzi Kutatóintézetének meghívására a Központba látogatott és előadást tartott Csingiz Ajtmatov kirgiz író.

2006. április 25.: *Balkán: együttműködés vagy verseny a mezőgazdálkodásban*

A konferenciát az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetével közösen szerveztük.

Udovecz Gábor (AKII főigazgatója) *A Balkán mezőgazdasága EU és magyar szemmel* címmel tartott bevezető előadást. Schütz Nándor, az FVM munkatársa *Románia és Bulgária EU-csatlakozásának hatása agrárgazdaságunkra* című előadásában azt vizsgálta, hol tart ez a két, közvetlenül a csatlakozás előtt álló, mezőgazdasági szempontból az EU 15-ökhöz viszonyítva is jelentős szerepet betöltő ország. Makay György, a Magyar Gabonaszövetség szakértője a magyar gabonagazdaság várható lehetőségeit és kockázatait vizsgálta Románia csatlakozása kapcsán. Szabó Márton, a Kopint-Datorg Rt. kutatója a 2005 decembere óta tagjelölti státusszal bíró Macedónia mezőgazdaságát elemezte. Következtetése: az adottságokkal és lehetőségekkel bíró kis ország egyes termékekkel a nemzetközi versenyben is megállhatja a helyét, de hátránya, hogy kevés az erőforrása (és ideje) ezen lehetőségek kihasználásához. Lövei István és Cseh Lajos *Agrárkereskedelem a Balkánon. Specialitások és hagyományok* címmel a balkáni országokkal való kereskedelem specialitásaival, a felmerülő jogi problémákkal, a cégalapítás körülményeivel ismertették meg a jelenlévőket.

Az aktuális Balkán blokkban Nagy Frigyes volt földművelésügyi miniszter adott elő *Az Európai Unió délkeleti kiterjesztése és a mezőgazdaság* címmel. Különös figyelmet fordított a csatlakozás előtt álló Románia és Bulgária gazdasági, mezőgazdasági helyzetére. Kiemelten foglalkozott birtokszerkezetükkel, versenyképességükkel, valamint avval, hogy miben lesznek, lehetnek versenytársaink az EU-ban. Kitért továbbá Törökország mezőgazdaságára is, felvázolva birtokszerkezetét, lehetőségeit, az ottani tendenciákat.

2006. május 4–5. *Diszciplínák határain innen és túl* címmel másodszer rendeztük meg a társadalomtudományi *Fiatal Kutatók Fórumát*. A 2003-ban tartott első ilyen fórumon még csak a vári intézetek fiataljai szerepeltek, addig erre a rendezvényre a 17 társadalomtudományi intézet összesen 35 fiatal kutatót delegált. A nagy érdeklődéssel kísért, igen sikeresnek értékelt rendezvényen a kutatók fele saját kutatási eredményeiből adott ízelítőt, másik felük intézetének kutatási irányait mutatta be. A fórumot a fiatal kutatók, illetve általában a kutatói életpályával foglalkozó kerekasztal-beszélgetés zárta, amit Pléh Csaba főtítkárr-helyettes vezetett le.

2006. május 16.: *A délkelet-európai térség és Magyarország Európa közlekedésében*

Novák Tamás (MTA VKI tudományos főmunkatársa) előadásában a délkelet-európai országok EU-csatlakozási lehetőségeiről beszélt, gazdasági adottságaik, a fejlődési irányaik vonatkozásában. Erdősi Ferenc (MTA RKK DTI) *A politika szerepe a Balkán közlekedésében* című előadásában a történeti áttekintést követően részletesen foglalkozott a szárazföldi (autópálya), vízi és légi közlekedés aspektusaival, kitérve ezek politikai vonatkozásaira.

Beszélt továbbá a Balkán jövőbeni közlekedésfejlesztési stratégiájának alapkérdéseiről is. Tarnai Júlia (BMGE) előadásának középpontjában a logisztikai szolgáltatások fejlődése állt Délkelet-Európa országaiban. Tánczos Lászlóné (BMGE) a bővülő Európai Unióban jelentkező közlekedési harmonizációs feladatokat taglalta. Fleischer Tamás (MTA VKI) a *Transzeurópai folyosók* című előadásában azt vizsgálta, hogy a térséget strukturáló európai közlekedési hálózatok és eddigi tervezési módszereik vajon alkalmasak-e arra, hogy létrehozzanak egy egységes európai közlekedési hálózatot, beleértve már a Balkán térséget is. Ruppert László (KTI) az EU délkeleti irányú közlekedésének Magyarországot érintő hatásairól, Antal István (Roadtech Kft.) pedig a délkelet-európai térség közötti közlekedése és a magyarországi kapcsolódásokról és hatásokról beszélt.

2006. május 30. *A Magyarország tájainak növényzete és állatvilága* c. könyv bemutatója. Fekete Gábor akadémikus, Varga Zoltán, a biológiai tudományok doktora, egyetemi tanár mint a kötet szerkesztői és szerzői valamint Molnár Zsolt tudományos munkatárs.

2006. szeptember 7.: Az 1956-os forradalom a világpolitikában. Több intézmény (MTA TTI, Európa Intézet, Magyar Országos Levéltár) nemzetközi rendezvényéhez szervezőmunkával járultunk hozzá.

2006. október 24. A *Magyar tudománytár* 6. kötetének bemutatásával egybekötött műhelykonferencia a kultúra helyzetéről. Előadók: Glatz Ferenc, Marosi Ernő akadémikusok, Szabó B. István egyetemi docens, intézetvezető.

2006. november 9. A 2004-ben megjelent stratégiai kötetünk, *A fogyasztás katedrálisai* c. mű (szerzők: Hoffmann Istvánné és Sikos T. Tamás) munkálatainak folyamányaként és folytatásaként *A bevásárlóközpontok jelene és jövője* címmel konferencia a Selye János Egyetemen, Komárnóban. Ez alkalomból lett bemutatva a kutatás teljes anyagát tartalmazó CD-t.

2006. november 16. „*Merre tovább Balkán-projekt*” címmel Fazakas Szabolcs az EU költségvetéséről és a délkelet-európai országok kilátásairól tartott előadást.

2006. december 5. Az MTA Jogtudományi Intézete meghívására *Emlékezés, történelem, jog – európai reflexiók* címmel a Központban tartott előadást Roger Errera tiszteletbeli államtanácsos (Franciaország).

II.2.2. Társasági rendezvények

2006. március 24. és május 24 között *A régmúlt árnyai – régészet fotóművészetben* címmel a Jakobinus Teremben állítottuk ki Dénes Fanni, az MTA Régészeti Intézete munkatársának régészeti leletekről készített művészfotóit. A kiállítást Bálint Csanád, az MTA Régészeti Intézetének igazgatója nyitotta meg.

2006. december 19. *Karácsonyi koncert* az Akadémiai vonósok előadásában.

II.2.3. Egyéb rendezvények

A Központ feladatai közé tartozik, hogy segítse más intézetek tudományos rendezvényeit, illetve hogy – elsősorban a Várgondnokság kötelező bevételi előirányzata teljesítéseként – szolgáltatást nyújtson egyéb, a termeket (Jakobinus, Kongresszusi) igénylők részére. 2006-

ban a Jakobinus Teremben 62, a Kongresszusi Teremben 56 rendezvény volt, összesen tehát 118, ami azt jelenti, hogy a Központ munkatársai (rendezvényfelelősök, technikusok, takarítók stb.) minden 2,16. munkanapon készenlétben álltak és munkájuknak köszönhetően minden esetben zökkenőmentesen sikerült megtartani a programokat. (Részletes kimutatás mellékelve.)

II.3. A tudományos eredmények publikálása és terjesztése

A Társadalomkutató Központ nagy hangsúlyt fektet arra, hogy az akadémiai és felsőoktatási szférában született kutatási eredmények közkinccsé váljanak. Így saját szerkesztésben és nyomdai előkészítésben évente több könyvet jelentet meg. A kiadás fedezetének előteremtésére a Nemzeti Kulturális Alapprogramnál, illetve az Oktatási Minisztérium Alapkezelőségi Igazgatóságánál három esetben sikerrel pályáztunk.

II.3.1. A Társadalomkutató Központ koordinálja a *Magyar Tudománytár* c. könyvsorozat munkálatait. Ez idáig hat kötet jelent meg, a 6. kötet – művelődés, kultúra, tudomány témakörben – 2006-ban, amelyhez az MTA elnöki keretéből is eredménnyel pályáztunk. Az év e kötet kéziratainak elkészítésével, szerkesztésével telt, munkálataiban főleg a Művészettörténeti Kutatóintézet és az ELTE BTK Irodalmi Intézetének munkatársai, valamint külső szerzők vettek részt. Megkezdtük a 7. kötet előkészületeit, amibe kivált a Néprajzi Kutatóintézet és a Zenetudományi Intézet munkatársait kapcsoltuk be.

II.3.2. A *Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián és a Rendszerváltás Magyarországon* c. NKFP-program keretében készült munkák 2006-ban három, illetve két kötetben láttak napvilágot.

II.3.3. A Központ gondozza az *Ezredforduló* című folyóiratot, aminek első két száma még 4 lap (História, Természet Világa, Köznevelés, Technika), második két száma viszont – az anyagi lehetőségek szűkülése miatt – már csak két lap (História, Technika) mellékleteként jelent meg.

II.3.4. A Központ 2006-ban is folytatta az összes akadémiai társadalomtudományi intézet kiadványainak terjesztését a bookline.hu és a szakkonyv.hu elektronikus könyvtárakban. Közel nyolcszáz ezer forint értékben forgalmaztuk az intézetek kiadványait.

II.3.5. Folytattuk az ún. HunTéka könyvtári rendszer kiépítését, újabb modulokat szereztünk és üzemeltettünk be, elsősorban az MTA Történettudományi Intézetében.

II.4. Fiatalkutatóként a Központ 2006-ban két főt (Harkai Attila és Orosz László) alkalmazott. Harkai Attila környezetvédelmi kutatásokat folytat, emellett gondozza a Központ pályázatait és innovációs projektjeit. Orosz László alkalmazása a Balkán régió kutatási programmal kapcsolatos.

III. Hazai kapcsolatok és pályázatok

A Társadalomkutató Központ tartósnak bizonyult szakmai kapcsolatokat épített ki több akadémiai intézettel, a hálójába tartozókon kívül kivált az MTA Mezőgazdasági

Kutatóintézetével, a Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetével, az MTA Regionális Kutatások Központjával.

III.1. A központ tudományos besorolású munkatársai közül 5 oktató hazai felsőoktatási intézményben (Glatz Ferenc – ELTE BTK; Balogh Margit – ELTE BTK; Bóday Ádám – Szent István Egyetem; Józán Péter – Szegedi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar; Szent-Györgyi Albert Orvos- és Gyógyszerésztudományi Centrum Népegészségtani Intézete; Debreceni Egyetem; angol és magyar nyelvű előadás-sorozat a Semmelweis Egyetemen és a Közegészségtani Intézetben; Husz Ildikó – Budapesti Corvinus Egyetem). PhD-kurzust Józán Péter (Debreceni Orvostudományi és Egészségügyi Centrum) tartott.

III.2. Munkatársaink közül többen rangos rendezvények előadói voltak. Kiemelkedő Glatz Ferenc, a Központ Tudományos Tanácsa elnökének szereplése számos nemzetközi és hazai fórumon. Így például 2006. január 24–28. között Salzburgban és Bécsben az Európai Unió jövőjével és kibővítésével kapcsolatos konferencián, június 29–július 1. között Payerbachban a nemzetközi történész szemináriumon. További főbb előadások: Bóday Ádám A depóniagáz hasznosításának kérdései (II. Magyar Biogáz Konferencia Gödöllő, 2006. május 16.); *Józán Péter: A rendszerváltozás hatása az epidemiológiai korszakváltásra Magyarországon: csökkenő halandóság, javuló életkilátások* (Népegészségügyi Tudományos Társaság XV. Nagygyűlése, Siófok, 2006. április 26–28.), *Crisis and Revival in the Epidemiological Development in Hungary after the Second World War* (European Association for Population Studies, Liverpool, 2006. június 21–24.), *Változó halálozási viszonyok és életkilátások másfél évtizeddel a rendszerváltozás után* (MTA Orvosi Tudományok Osztálya és a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya, 2006. november 16.); *Balogh Margit: A katolikus egyház és 1956* (Bp., 2006. november 6.); *Horváth Zsolt „...a politikai közömbösség és fásultság konszolidációja”* A monolit ifjúsági szervezet visszaállítása a Műegyetemen (Nyíregyháza, 2006. szeptember 29.), *A műegyetemisták nagygyűlése* (Szeged, 2006. október 17.); *Póto János A kényelmetlen örökség. Budapest politikai emlékművei a 20. században* (Pécs, 2006. július 25.), *Hősök emlékezete – a köztéri szobrok tükrében* (Bp., 2006. október 14. *Hős, áruló, áldozat a történelemben. Történelemtanárok* (16.) Országos Konferenciája); *Tusor András A közétkeztetés stratégiai kérdései, az EU normáinak alkalmazása* (Élelmezésvezetők Országos Fóruma, 2006. október 8.).

III.3. A termékenység és a társadalmi státusz közötti kapcsolat a rendszerváltozás után Magyarországon különös tekintettel a jövedelemre, az iskolai végzettségre, a lakóhelyre és annak fejlettségére c. OTKA-pályázat; elszámolási határideje meghosszabbítva 2007-ig.

III.4. Az MTA elnöki keretből támogatott kutatási projektek közül támogatást nyertünk a *Magyar tudománytár 6., Kultúra* c. kötetének kiadására. A feladatot határidőre teljesítettük. A kötetben található tanulmányok a magyar irodalmat, nyelvészetet, közművelődést, filmet, előadó-művészetet, képzőművészetet és az oktatást tárgyalják. A kötetről még lásd a II.3.1. alattiakat.

Az elnöki keretből támogatott pályázatok közül további egy, az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete által elnyert, *Magyarország regionális kapcsolatrendszerének átalakulása és az értelmiségi munkaerőpiac változásai a schengeni rendszerbe történő integrálódása előtt és után* című kutatásban működtünk közre az MTA Politikai Tudományok Intézetével együtt. A programban interdiszciplináris kutatás keretében vizsgáltuk az új típusú, határok nélküli szomszédságpolitika alakulását a schengeni rendszer bevezetése előtt. Politológiai és nemzetközi jogi megközelítésben elemeztük Magyarország szomszédságának

uniós, visegrádi és az EU keleti szomszédsági dimenzióját, a migrációs, vízum- és állampolgársági politika új kihívásait és szabályozási törekvéseit. A feladat teljesítésének részletes beszámolója az MTA ENKI beszámolójában.

III.5. Ismét eredményesen pályáztunk a Nemzeti Kulturális Alapnál: könyvkiadásra két munkával sikerrel neveztünk.

III.6. Husz Ildikó kolléganónk az Eötvös-ösztöndíjat, Péterfi András kollégánk pedig a Nemzeti Kulturális Alap féléves alkotói támogatását nyerte el.

III.7. Adminisztratív lebonyolítói voltunk az MTA Agrártudományok Osztálya közreműködésével kiosztott Takács Imre-díj első, 2006. november 17-ei átadásának. Az elismerő oklevelet az agrár-szakigazgatás terén nyújtott kiemelkedő munkásságért a Romány Pál vezette kuratórium Novák László Ferencnek, a nagykőrösi Arany János Múzeum igazgatójának ítélte oda.

IV. Nemzetközi kapcsolatok és pályázatok

Felvettük a kapcsolatot a Bécsben működő Institut für den Donauraummal, ahol kiemelten foglalkoznak a balkáni térséggel, egyes országainak EU-s csatlakozási lehetőségeivel, gazdaságával, kultúrájával. A budapesti tárgyalás eredményeként 2007. tavaszán közös konferenciát szervezünk a Duna, a Balkán kapuja címmel osztrák szakemberek bevonásával

Több munkatársunk, kivált az Európa-történeti Munkaközösség és az év folyamán megszűnt Népesedéstudományi Kutatócsoport tagjai szerepeltek nemzetközi fórumokon. Bóday Ádám kollégánk – többek között Biacs Péter akadémiai doktor társaságában – eredményesen szerepelt 2006. május 1. és 9. között több franciaországi intézményben, így Táplálkozás Történeti és Kulturális Európai Intézetben (European Institute of Food History), a Versailles – Saint-Quantin Egyetem Mai társadalmak kultúrtörténeti központjában (Centre d’histoire culturelle des sociétés contemporaines de l’Université de Versailles – Saint-Quantin), a Maison des Sciences de l’Homme, Société des amis de Jean-Louis Flandrin (Párizs), valamint december 5–6-án a Gastronomie et rayonnement touristique c. rendezvényen (Université Lumière de Lyon).

A Magyar–Szlovák Történész Vegyesbizottság 2006. november 26–28. munkájában Balogh Margit mint a bizottság titkára vett részt, ugyanekkor a Központ közreműködött a nemzeti identitásról rendezett kassai konferencia szervezésében, együtt az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézetével. Az együttműködés folytatására 2007. júniusában kerül sor egy szlovák–magyar egyháztörténeti konferencia szervezésével, amelyre ún. Interreges pályázati forrást sikerült elnyerni.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

Magyar Tudománytár sorozat

Magyar tudománytár 6. Kultúra. Szerk.: Marosi Ernő és Szabó B. István. Sorozatszerkesztő: Glatz Ferenc. MTA Társadalomkutató Központ–Kossuth Kiadó, Budapest, 2006. 595 p. ill.

Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. c. sorozat

Magyarország tájainak növényzete és állatvilága. Szerk.: Fekete Gábor – Varga Zoltán. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2006. 460 p. ill.

Vitányi Iván: *A magyar kultúra esélyei – Kultúra, életmód, társadalom*. Az egyes fejezetek társszerzői: Bánáti Ferenc, Csejtei Mária, Falussy Béla, Hunyadi Zsuzsa. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2006. 327 p.

Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián.. Műhelytanulmányok c. sorozat

Dayton, tíz év után. MTA Jogtudományi Intézete–MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2006. 165 p.

Rendszerváltás Magyarországon sorozat

Kulcsár Kálmán: Az új politikai rendszer és a magyar valóság. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 2006. 195 p.

Bakács András–Novák Tamás–Somai Miklós–Túry Gábor: Rendszerváltás a gazdaságban. MTA Társadalomkutató Központ–MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 2006.

A munkatársak publikációiból

Balogh Margit: A katolikus egyház és a forradalom – események a források tükrében 1955 őszétől 1956 őszéig. In: A katolikus egyház 1956-ban. Új Ember, Budapest, 2006, 11–56. p.

Balogh Margit et al. (s. a. r., jegyzetek): A szakadék szélén. Az MTI bizalmas jelentései 1943. július 22.–1944. március 10. Napvilág Kiadó–Magyar Távirati Iroda, Budapest, 2006, 293 p.

Bóday Ádám–Gyimóthy Gábor–Köteles Géza: Biogáz előállítás és hasznosítás lehetőségeinek vizsgálata rendhagyó termelési eredetű szubsztrátokra alapozva, 2006. Kutatási jelenés, 28 p.

Glatz Ferenc: Korunk kulturális körképéről (Naplójegyzetek, megjegyzések). In: Marosi Ernő, Szabó B. István (szerk.): Kultúra. Magyar Tudománytár 6. kötet. MTA Társadalomkutató Központ – Kossuth Kiadó, Budapest, 2006. 19–58.

Glatz Ferenc: Közművelődés, közműveltség Magyarországon. Marosi Ernő, Szabó B. István (szerk.): Kultúra. Magyar Tudománytár 6. kötet. Sorozatszerkesztő: Glatz Ferenc. MTA Társadalomkutató Központ – Kossuth Kiadó, Budapest, 2006. 59–149.

Harkai Attila: *Változás a szervezetben*. Perlos Precíziós Műanyagipari Kft., Budapest, 22 p.

Horváth Zsolt: Műegyetem 1956–57. A forradalmi tanév története. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest, 2006, 148 p.

Horváth Zsolt: „A politikai közömbösség és fásultság konszolidációja.” A monolit ifjúsági szervezet visszaállítása a Műegyetemen. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle, 2006, 4. 475–483. p.

Husz Ildikó: Iskolázottság és a gyermekvállalás időzítése. Demográfia 2006. 49. évf. 1. sz. 46–67. p.

Kozák Péter: Csízió, avagy neves személyek, jeles ünnepek és különös szavak magyarázata a 2007-es esztendő minden napjára. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 2006. 512 p.

Kozák Péter: A magyarországi enciklopédiák és lexikonok története Apáczai Csere Jánostól a Wikipédiáig. Kézirat, Kecskemét, 2006. 20 p.

Péterfi András: Köz- és díszvilágítás, épületvilágítás Budapesten a 20. században. Budapesti Dísz- és Közvilágítási Kft., Budapest, 2006. 35 p.

Pótó János: 1956 az Akadémián. Történelmi Szemle, 2006, 1–2. 53–90. p.

VI.1. Üzemeltetési és felújítási feladatok

Az MTA Társadalomkutató Központ 2006. évi üzemeltetési és felújítási feladatait – az előző évekhez hasonlóan – az üzemeltetés biztonságának, a takarékoságnak és az MTA törzsvagyonaiba tartozó épületegyüttes állagmegóvási kötelezettségének figyelembevételével tervezte és végezte el.

VI.1.1. Üzemeltetési feladatokkal összefüggő teljesítések

1. A fűtési költségekkel való takarékosabb gazdálkodás érdekében a Várgondnokság szigeteltette az Országház u. 30. sz. és az Országház u. 32. sz. lépcsőházak ablakait.
2. 2006 decemberében a Vízművek a szabványossági előírások alapján a hidegvíz hálózat szennyezésének megakadályozása érdekében visszacsapó szelepek beépítését írta elő a hidegvíz főnyomó vezetékeknél. A beépítést 2007. január 31-ig a Társadalomkutató Központ elvégeztette.
3. 2006-ban a Várgondnokság a hidegvíz hálózat elektrofilteres szűréséhez berendezéseket vásárolt és szerelt fel az Országház u. 30. és az Úri u. 49. sz. alatti vízfogadókhöz.
4. 2006-ban (a fűtési szezon kezdetétől) a FŐTÁV által szolgáltatott melegvíz nyomásának ingadozását tapasztaljuk (4 bar a 7 bar helyett). Ez a már felújított hőközpontjainkban és rendszerünkben túl- vagy aláfűtést okoz, és emiatt sokasodnak a bejelentések.

5. Az Országház u. 30. sz. és az Úri u. 49. sz. kertekben a személyekre, illetve a falakra veszélyes gallyakat levágattuk.
6. Az Úri u. 49. sz. alatti udvari kereszt szárny épületein minimális költséggel egy falba bevésített vezetékszakaszt kiépítve sikerült a korábban szabálytalanul a falon kívül vezetett erős- és gyengeáramú vezeték hálózatot lebontani, a homlokzatot letisztítani.
7. Az intézetek és a Társadalomkutató Központ közötti jó kapcsolatok hasznosultak az aktuális tűz- és érintésvédelmi felülvizsgálatok elvégzésében, illetve a munkas- és tűzvédelmi oktatások lebonyolítása során.
8. Vészjelző telefonokat szereltetett be a gondnokság az Országház u. 30. sz. alatti lépcsőházban és a Politikai Tudományok Intézetében működő liftekbe.
9. A Régészeti Intézet tönkrement melegvíz felszálló vezetékének cseréjével megszűnt a II. emeleti restaurátor műhelybeli gond.
10. A Művészettörténeti Kutatóintézet Úri utcai földszintjén eltört csatornát cseréltetett a gondnokság, a Régészeti Intézet pincei lelet raktárának elvizesedését részben megszüntetve.
11. Javaslatunkra, de a Postamúzeum Alapítvány költségére a Telefonmúzeumnak új nyomvonalon erősáramú kábele épült ki. Ez lehetővé tette, hogy az Úri u. 49. sz. alatti kapualjban lévő, a múzeumot ellátó régi kábeldobozokat elbontassuk. A múzeum egy csőrepedést is megszüntetett, így a Politikai Tudományok Intézete egyik helyiségének vizesedése megszűnt.
12. 2006. december 1-jén kelt levelében az I. kerületi Önkormányzat hozzájárult ahhoz, hogy az Úri u. 47. sz. alatti lakóházból megközelíthető, és eddig a lakóház által használt, a Szerecsen udvari épületünk alatt lévő pince visszakerüljön a Társadalomkutató Központ használatába.
13. Nem sikerült az épületegyüttes alatt lévő, a Kincstár tulajdonát képező alagútrendszerben egy elromlott szivattyú miatt felgyülemlett víz eltávolítását elvégeztetni. Ebben az Akadémia nem illetékes, ám sem a KVI, sem az Önkormányzat – sürgetésünk ellenére – nem tett érdemi lépéseket.

VI.1.2. Felújítási feladatok teljesítése

1. Az MTA RKK Észak-magyarországi Intézetének Teréz körüti elhelyezésével felszabadult Szerecsen udvari területen a korábban elkészült kiviteli terv kisebb módosításával (például: az Országház u. 26. sz. alatti lakóház udvarára néző helyiségek alatt talált folyosórésznek a KÖH és a Budapesti Történeti Múzeum elvárásainak megfelelően való megerősítése, a korábbi hókotró- és takarítógép helyiségének munkaszobává történő alakításával) az eddig 7 fő által használt terület felújításával a Társadalomkutató Központ (22 fő) költözhetett át, és a Történettudományi Intézetnek visszaadott hét helyiséget.

2. Az MTA Régészeti Intézetének Úri u. 49. sz. alatti, II. emeleti, az intézet Fotólaboratóriumok használt szobái, vizesblokk és közlekedő felújítása megvalósult.
3. Elvégeztettük az Úri u. 49. sz. alatti kapualj vakolatának pótlását, tisztasági festését, a kapu kőkeretének és magának a kapunak a felújítását, egyúttal a teljes erős- és gyengeáramú vezetékhalózat falba süllyesztését és új lámpatestek felszerelését is elvégeztettük.
4. Az Országház u. 32. sz. alatti teherlift a földszintig működik. A kiszolgáló, 32. sz. alatti udvar pincei megközelítése és a takarító traktor fűthető területen történő megközelítése érdekében 500 kp-os, a felszíntől a pincéig működő (kis) teherlift aknája és gépészete épül ki a 2006-ban elkészített tervek szerint.
5. A KÖH bonyolításán keresztül jelentős állami költségvetési támogatással Kongresszusi Terembe – a hajdani Lehner-féle tervek alapján – elkészítettünk 17 új falikart, a központi elektromos vezérlőegység cseréjét, valamint a terem a Kongresszusi Terem felújítási tervét. A feladatok elvégzéséhez az MTA nem tudott támogatást adni. A kiviteli terv elkészíttetése lehetővé teszi, hogy a Kongresszusi Terem felújításához pályázati forrásokat próbáljon a Társadalomkutató Központ bevonni.
6. Az MTA Szociológiai Kutatóintézet Úri u. 49. sz. alatti, Szerecsen udvari helyiségeinek ellátására a Szerecsen udvari földszinti helyiségeknek a felújításával egy időben a technológiai alapvezetékek cseréjére tervezett keretet a jelzett célra felhasználtuk.

Az épületegyüttes hatékonyabb felújításához – az intézetek igényeit is összesítve – évi 400–600 millió Ft igényt nyújtunk be. Az állami költségvetés helyzete miatt az MTA költségvetése azonban ennek az igénynek csak kb. 20%-át képes támogatni. Ezért évről-évre halasztódnak nagyszabású feladatok. Adósak vagyunk például a mozgáskorlátozottak számára szükséges gépészeti és építészeti kiépítéssel, az intézetek munkatársainak munkafeltételeit javító belső korszerűsítésekkel, és egyre sürgetőbb lesz egyes épületek homlokzatjavítása is.

Balogh Margit
igazgató